

## ARMOEDE EN DEPRIVATIE BIJ KINDEREN IN BELGIË

### ARMOEDE EN DEPRIVATIE BIJ KINDEREN: ANALYSE VAN EEN ALARMERENDE REALITEIT

Voor het meten van kinderarmoede kan men rekening houden met het inkomen: de leden van een gezin (kinderen en volwassenen) zijn 'arm' als hun inkomen lager ligt dan 60% van het mediane nationaal inkomen in een land. Het cijfer voor financiële armoede dat in Europa wordt gehanteerd, hangt dan ook af van het inkomensniveau in elk land.

Om het beeld scherper te stellen hebben onderzoekers op Europees niveau een aanvullende indicator ontwikkeld: **specifieke deprivatie bij kinderen**. Deze indicator meet de dagelijkse problemen die kinderen ondervinden en die

verschillend kunnen zijn van die van hun ouders. Hij vertrekt van **de toegang tot eenzelfde geheel van 17 items die men voor elk kind in Europa als noodzakelijk beschouwt**: eet het kind elke dag groenten en fruit? Nodigt het soms vrienden uit thuis? Kan het kind deelnemen aan uitstapjes en feesten op school? Leeft het kind in een behoorlijk verwarmde woning? **Een kind leeft gedepriveerd als het gezin zich minstens drie van deze 17 items niet kan veroorloven** (zie de lijst op p.2). Hoe hoger het aantal items waar het kind niet over beschikt, hoe ernstiger de deprivatie. Er wordt alleen rekening gehouden met de deprivaties gelinkt aan een financieel probleem.

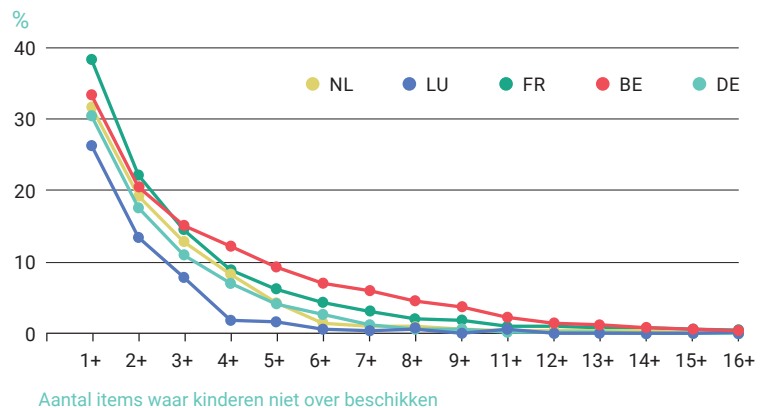
## IN EEN OOGOPSLAG

In een studie die door de Koning Boudewijnstichting is gepubliceerd, gebruiken Frank Vandenbroucke en Anne-Catherine Guio deze nieuwe indicator, die in maart 2018 op Europees niveau is aangenomen, voor hun vergelijking van de deprivatie bij kinderen in België (in het algemeen en voor elk gewest) en in andere Europese landen. Wat blijkt daaruit?

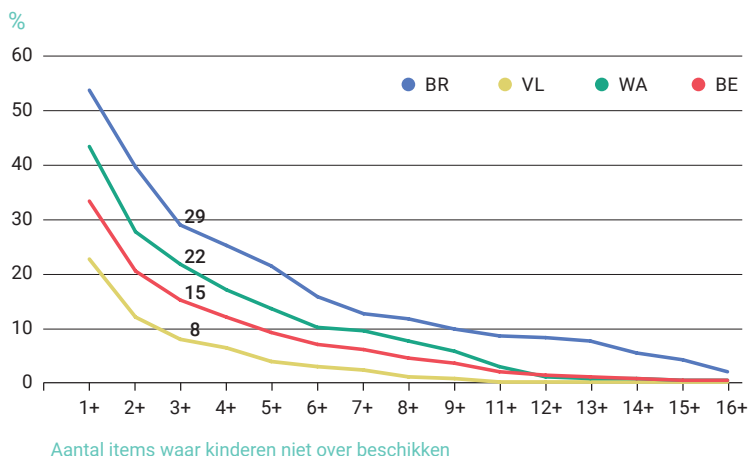
**In België ligt het percentage gedepriveerde kinderen rond 15%** (zoals in Frankrijk), wat meer is dan in de andere buurlanden. Als men een hogere drempel hanteert, blijkt dat de kloof met de dichtste buurlanden groter wordt. In België beschikt 12% van de kinderen niet over vier of meer items, een aandeel dat in andere landen lager is: tussen 7 en 9% in Nederland, Duitsland en Frankrijk, en 2% in Luxemburg.

**In dit Belgische gemiddelde zitten grote ongelijkheden verrat tussen de gewesten**: zo bedraagt het percentage kinderen dat niet beschikt over minstens drie items in Brussel 29%, in Wallonië 22% en in Vlaanderen 8%.

Verdeling van de kinderen (tussen 1 en 15 jaar) in België (BE), Frankrijk (FR), Duitsland (DE), Nederland (NL) en Luxemburg (LU) volgens het aantal items waar ze niet over beschikken (2014)



Verdeling van de kinderen (tussen 1 en 15 jaar) in de drie gewesten in België (BE) - Vlaanderen (VL), Brussel (BR) en Wallonië (WA) volgens het aantal items waar ze niet over beschikken (2014)



# FEITEN EN CIJFERS

## VERSCHILLEN TUSSEN DE GEWESTEN EN VERGELIJKING MET DE EUROPESE LANDEN

Als we de Belgische gewesten in de klassemment van Europese landen<sup>1</sup> plaatsen, stellen we vast dat:

- **Vlaanderen** zich in de groep van de best presterende landen bevindt, zoals de vier Scandinavische landen, Slovenië en Zwitserland. Het aandeel gedepriveerde kinderen is er klein;
- het **Brussels Gewest** een extreme positie inneemt, met zeer hoge percentages financiële armoede en een gemiddeld niveau wat deprivatie betreft, in de buurt van dat van Spanje, Italië en Litouwen. De ernst van de deprivatie bij kinderen is in Brussel duidelijk veel hoger dan in deze landen (en benadert het niveau van Hongarije);
- **Wallonië** zit qua aantal gedepriveerde kinderen op het niveau van Kroatië, Malta, Polen en het Verenigd Koninkrijk. Maar het percentage 'ernstige deprivatie' is in Wallonië wel het hoogst in deze groep landen.

## BELANGRIJKSTE RISICOFACTOREN VOOR DEPRIVATIE BIJ KINDEREN

De risicofactoren voor deprivatie bij kinderen zijn in de meeste Europese landen verbonden met de **middelen** (het beschikbare inkomen, maar ook werk, opleiding, schulden...), de **noden** (kosten voor huisvesting, gezondheid...) en de **demografische**

**samenstelling** (leven in een eenoudergezin bijvoorbeeld, wat zowel invloed heeft op de middelen als op de kosten).

De impact van de diverse variabelen verschilt sterk van land tot land. In de rijkste landen is de relatieve impact van variabelen in verband met noden/kosten van het gezin het grootst. De impact van de variabele 'middelen van het gezin' is over het algemeen groter in de minst ontwikkelde landen. Dit betekent dat de landen niet alleen verschillen wat de sociaal-economische samenstelling van hun bevolking betreft, maar ook dat de impact van elke variabele op het deprivatierisico bij kinderen uiteen kan lopen. Zo verschilt het percentage 'gezinnen waar niet wordt gewerkt' van land tot land, maar lopen ook de gevolgen van dat niet-werken op het deprivatierisico uiteen.

De resultaten laten ook zien dat, wanneer men rekening houdt met individuele verschillen (bv. het gezinsinkomen), de economische ontwikkeling van een land impact blijft hebben. Dit betekent dat kwetsbare groepen met vergelijkbare kenmerken beter beschermd zijn in de rijkste landen dan in de armste. De economische ontwikkeling vormt een benaderende maatstaf voor bepaalde variabelen die in het model niet rechtstreeks worden gemeten (zoals de rijkdom en de bezittingen van gezinnen, hulp in natura door gezinnen onderling, de kwaliteit en financiële toegankelijkheid van onderwijssystemen, kinderopvang, gezondheidszorg, openbaar vervoer...)

Die hebben allemaal impact, zowel op de reële middelen van gezinnen als op de kosten waarmee zij worden geconfronteerd.

## LIJST VAN DE 17 ITEMS OM DE DEPRIVATIE BIJ KINDEREN TE METEN



### KIND

1. Wat nieuwe kleren (geen tweedehands)
2. Twee paar passende schoenen
3. Dagelijks vers fruit en verse groenten
4. Dagelijks vlees, kip, vis of een vegetarisch equivalent
5. Boeken thuis, aangepast aan de leeftijd van het kind
6. Uitrusting voor ontspanning buitenshuis
7. Spelletjes voor binnenshuis
8. Geregeld vrijetijdsactiviteiten
9. Vieren van bijzondere gelegenheden (verjaardag...)
10. Van tijd tot tijd uitnodigen van vriendjes om te spelen en samen te eten
11. Deelnemen aan schooluitstapjes en -feesten
12. Vakantie (één week per jaar)



### GEZIN

13. Vervangen van versleten meubels
14. Geen achterstallige betalingen
15. Behoorlijk verwarmde woning
16. Beschikken over een wagen voor privégebruik



### VOLWASSENEN IN HET GEZIN

17. Toegang tot internet

<sup>1</sup> Bij een vergelijking van de Belgische gewesten met de EU-lidstaten moet men in overweging nemen dat er ook binnen andere Europese landen regionale verschillen bestaan. Het geval van het Brussels Gewest is in dat opzicht bijzonder, aangezien het gaat om een grote stad. In Europa concentreert armoede zich vaak in de grote steden. Toch menen de auteurs dat het de moeite loont de cijfers voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest te geven, omdat het gewest over belangrijke bevoegdheden beschikt in de strijd tegen deprivatie bij kinderen.

## EN IN BELGIË?

De auteurs van de studie hebben ook de gewestelijke verschillen wat betreft de deprivatie bij kinderen in België verder onderzocht. De analyse werd uitgevoerd voor Vlaanderen, en voor Wallonië en Brussel samen (samen, omdat de omvang van de steekproef in Brussel te gering was). De resultaten bevestigen vaststellingen in andere landen, maar illustreren ook regionale bijzonderheden:

- **Het gezinsinkomen** is in de drie gewesten de belangrijkste determinant van deprivatie bij kinderen. Die impact ligt significant hoger in Vlaanderen: elke euro extra beschermt mensen in Vlaanderen beter tegen deprivatie.
- Leven in **een gezin waar (nagenoeg) niet wordt gewerkt**

verhoogt de deprivatie bij kinderen, in de drie gewesten.

- Ook het **opleidingsniveau van de ouders** heeft een grote invloed op de intensiteit van de deprivatie bij kinderen. Kinderen van laaggekwalificeerde mensen zijn vatbaarder voor deprivatie dan die van wie de ouders hoger zijn opgeleid. De negatieve impact van een zwak opleidingsniveau is groter in Wallonië en Brussel.
- Leven in een **eenoudergezin** verhoogt het risico op deprivatie bij kinderen vanwege de vaste kosten (huisvesting, opvoeding...), die vaak een groter deel van de middelen opeisen dan in gezinnen met meer dan één volwassene.
- Ook **schulden en huisvestingskosten** blijken belangrijke voorspellers te zijn van

deprivatie bij kinderen in alle gewesten. De schuldenlast heeft in Vlaanderen een grotere impact.

- **Huurders** lopen meer risico op deprivatie dan eigenaars.
- **Migranten van buiten de EU** lopen geen groter risico op deprivatie dan mensen van Belgische origine of EU-migranten, als men rekening houdt met de verschillen tussen hen (op het vlak van inkomen, werk, opleiding, samenstelling van het gezin...).
- Als er gezinsleden met **chronische gezondheidsproblemen** kampen, dan neemt het risico op deprivatie bij kinderen toe, aangezien dit een impact heeft op de kosten die het gezin moet dragen.

### Een bijzonder kenmerk van België: een groot aandeel gedepriveerde kinderen leeft in een gezin zonder werk

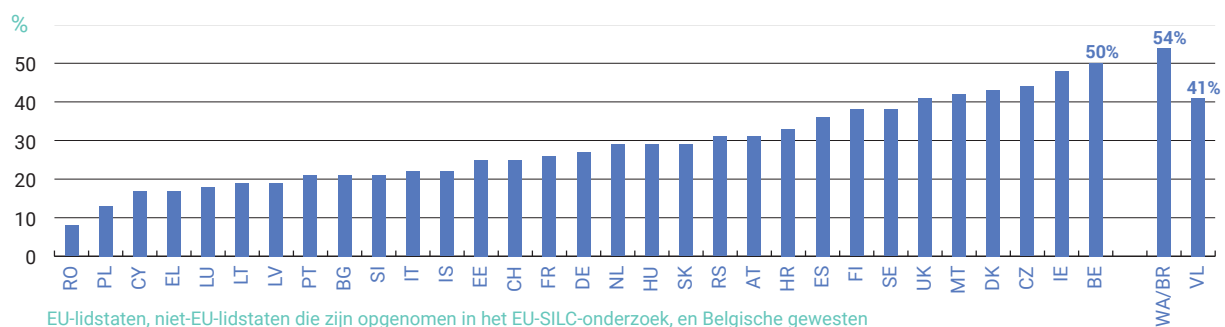
België wordt niet alleen gekenmerkt door het hoge niveau en een grote intensiteit van de deprivatie bij kinderen. **België en zijn drie gewesten vormen in de Europese Unie een uitzondering wat betreft het hoge aandeel gedepriveerde kinderen dat leeft in een gezin waar niet wordt gewerkt.**

Dit valt te verklaren door een combinatie van twee factoren:

- Het aandeel van de kinderen dat leeft in gezinnen waar niet wordt gewerkt is hoog in België, met name in Wallonië en Brussel.
- Het risico op deprivatie voor de kinderen die leven in gezinnen waar niet wordt gewerkt is hoog in België en in alle Belgische gewesten. De auteurs wijten dat hoge risico in de drie gewesten aan het feit dat meeste minima

inzake sociale transfers (zoals de laagste werkloosheidsuitkeringen of het inkomen voor maatschappelijke integratie) het voor de begunstigen niet mogelijk maken om in België boven de armoededrempel te leven. Dat is ook het geval in Vlaanderen, waar het aandeel gedepriveerde kinderen dat leeft in gezinnen waar niet wordt gewerkt niet te verwaarlozen is (41%), hoewel het initiële percentage gezinnen zonder werk er duidelijk lager ligt.

**Aandeel van de gedepriveerde kinderen (die niet beschikken over minstens drie items) dat leeft in gezinnen waar niet wordt gewerkt (2014)**



# AANBEVELINGEN

Als het beleid in de strijd tegen kinderarmoede efficiënt wil zijn en een duurzaam effect wil sorteren, dan moet het de fundamentele oorzaken aanpakken, zowel wat de **financiële bescherming van gezinnen met kinderen** als wat de **integratie van de ouders op de arbeidsmarkt** betreft. Dat vergt coördinatie en het mobiliseren van alle beleidsniveaus. De auteurs van de studie pleiten voor een ambitieus plan om de deprivatie bij kinderen aan te pakken. Dat plan moet gebaseerd zijn op een evaluatie van het bestaande beleid en moet een brede waaier aan domeinen omvatten.

De cruciale uitdaging bestaat erin dat zowel de perspectieven op werk als het levenspeil van alleenstaande en laaggekwalificeerde ouders moeten worden verhoogd. Nieuwe **hervormingen** zijn nodig **inzake belastingen en uitkeringen**, met doelgerichte maatregelen om het netto inkomen van deze ouders te

verhogen als ze werken, zonder dat de koopkracht van gezinnen waar niet wordt gewerkt wordt aangetast. Het huidige fiscale en sociale systeem in België laat bijvoorbeeld niet toe dat een alleenstaande ouder die met zijn werk een minimumloon verdient, van een significante 'netto overheidssteun' geniet. Ook het bedrag van de kinderbijslag en de sociale bijstand is te laag om een alleenstaande ouder die niet werkt uit de armoede te helpen. Dat is de reden waarom ook deze vervangingsinkomens aan herziening toe zijn en waarom het totale bedrag dat is bestemd voor gezinnen in armoede in de nieuwe stelsels voor de kinderbijslag nog groter moet worden.

Deze hervormingen moeten gepaard gaan met investeringen in de ontwikkeling van **betaalbare en kwaliteitsvolle diensten voor de opvang van jonge kinderen**, met regels voor de prioritaire toegang van kwetsbare groepen. Het doel is het tegengaan van generatiearmoede.

Behalve een beleid inzake werkgelegenheid, opleiding en kinderopvang moeten nog andere hefboomen worden gemobiliseerd, met name de sociale hulpverlening, huisvesting, onderwijs en gezondheidszorg.

België heeft het *VN-Verdrag inzake de Rechten van het Kind* geratificeerd. Daardoor heeft ons land een duidelijke publieke verantwoordelijkheid. Dit zou de federale regering en de gewest- en gemeenschapsregeringen moeten motiveren om vanaf het begin van de volgende legislatuur ambitieuze masterplannen uit te werken, met een belangrijke rol voor de lokale besturen. De **lokale overheden** (met inbegrip van de OCMW's) zijn cruciaal om kinderen in armoede te bereiken. Ze moeten alle betrokken actoren laten **netwerken**, in diverse domeinen: **huisvesting, beleid voor jonge kinderen, onderwijs, gezondheidszorg, sport, cultuur en vrije tijd**. Ze moeten meer middelen krijgen om deze netwerking echt efficiënt te maken.

## MEER WETEN

Het rapport *Armoede en deprivatie bij Belgische kinderen. Een vergelijking van de risicofactoren in de drie gewesten en de buurlanden* werd geschreven door Anne-Catherine Guio (LISER – Luxemburg Institute of Socio-Economic Research) en Frank Vandenbroucke (Universiteit van Amsterdam), met de steun van het netwerk Net-SILC3. **Het kan gratis worden gedownload op [www.kbs-frb.be](http://www.kbs-frb.be).**

U vindt hier nog tal van andere publicaties over de strijd tegen kinderarmoede, waaronder:

- Wat betekenen armoede en migratie voor de gezondheid van baby's? (2017)
- Opvang en Onderwijs voor alle jonge kinderen ! (2016)

## KONING BOUDEWIJNSTICHTING

De Koning Boudewijnstichting heeft als opdracht bij te dragen tot een betere samenleving. De Stichting is in België en Europa een actor van verandering en innovatie in dienst van het algemeen belang en van de maatschappelijke cohesie. Ze zet zich in om een maximale impact te realiseren door de competenties van organisaties en personen te versterken. Ze stimuleert doeltreffende filantropie bij personen en ondernemingen.

De Koning Boudewijnstichting is een stichting van openbaar nut. Ze werd opgericht in 1976, toen Koning Boudewijn 25 jaar koning was.

Dank aan de Nationale Loterij en aan alle schenkers voor hun gewaardeerde steun.